

תקציר: מעט על הענף ה"מקדוני" של משפחתי, משפחת אבי.

סבא רבא שלי, טיאו **חיים ביבאס** נולד ב**סקופיה** ועלה לירושלים בשנת 1899. איתו עלו רעייתו **שרה** ושלושת ילדיהם: סבי – **ליאון יהודה**, **ברוך** ואחותם **ג'וליה**. ג'וליה נישאה ל**אברהם מזרחי** החייט יליד חברון. (ילדיהם שינו את שם משפחתם ל**ירדני**). חיים ביבאס התפרנס מהכנת ממתקים מסורתיים ומכירתם.

סבתי **אסטריה בת אהרון יעקב אלבוחר** עלתה מ**מונסטיר** לארץ בשנת 1921 עם אחיה **יעקב** ורעייתו **מרים**.

בשנת 1922 התחתנו סבי וסבתי. הם התגוררו בעיר העתיקה בה נולדה להם ביתם **שרה**, שנפטרה כבת 4, ואבי – **יוסף** ואחיו התאום **חיים**. המשפחה עברה להתגורר ב"**מזכרת משה**".

במאורעות תרפ"ט נרצח **יעקב אלבוחר** בשכונת רוממה.

סבי נפטר בשנת 1932, נקבר בהר הזיתים ליד קבר אביו. הוא השאיר את אבי ואחיו יתומים כבני 8 וחצי. כעשר שנים לאחר מכן נפטרה סבתא רבא שלי, **שרה**, ונקברה ליד בעלה ובנה.

שני אחים (מן האב) של סבתי עלו מ**מונסטיר** לפתח תקוה. בשנת 1936 השיגו סרטיפיקט גם לאביהם, **אהרון**, שעלה עם אשתו השניה **לאה** וביתם הקטנה **לונה לבנה** לפתח תקוה. הוא התפרנס מיצור ומכירה של גבינות ומוצרי חלב. אח ואחות (מן האב) של סבתי נותרו ב**מונסטיר**.

אח סבתי, **ליאון אלבוחר**, אשתו **שרה בת סלומון ישראל** וילדיהם **אהרון** ו**לאה**, וכמו כן אחות סבתי, **שרה**, בעלה, **אלעזר בן יוסף ודונה אישך** וילדיהם **דונה** ו**יוסף** הובלו למחנה ההשמדה **טרבלינקה** ונרצחו שם.

בסיוור שערכנו ב"בית החיים" המשתקם של **מונסטיר** / ביטולה מצאנו את מצבת קברה של **איסטריליי** בת **סול** אשת **יעקב אהרון אלבוחר** בת **החכם השלם חיים ריפאל איסקאלייו** הי"ו שהיא אמו של **סבא רבא שלי אהרון יעקב אלבוחר**.

תמונתי: אריה יהודה בן יוסף ומזל ביבאס

מעט על הענף ה"מקדוני" של משפחתי, משפחת אבי.

סבא-רבא שלי, טיאו חיים ביבאס עלה לארץ עם רעיתו שרה בסביבות שנת 1899. הוא היה יליד איסקופיה, היא סקופיה בירת מקדוניה כיום, ואז בתחום האימפריה העותמאנית. שלושה ילדים היו להם, יהודה ליאון סבי, ברוך וג'וליה. אני משער שנולדו בסקופיה לפני העליה לארץ. המשפחה התגוררה בעיר העתיקה של ירושלים. לפרנסתו היה טיאו חיים מכין ומוכר בקלאווה ושאר מיני ממתקים. אין צורך לאמר שהפרנסה לא היתה מצויה והם התמודדו בקשיים כלכליים עצומים. תיאור העוני הגדול ששרר אז בארץ מתואר בספרים רבים.

עדות לא ספרותית לקשיי הפרנסה של סבי, מצאתי בארכיון עיריית ירושלים המאכסן את ארכיון ועד העדה הספרדית, ושם נמצא (בשורה אחת לפני האחרונה) שמשפחת ליאון בן חיים ביבאס המונה 3 נפשות, קבלה "חטין דפסחא". שלוש הנפשות הן סבי יהודה ליאון, סבתי אסטריה וביתם התינוקת שרה.

רשימת ענני העדה הנתמכים בחמ"ד פסחא.

רשימה		הגרים ב-ע-ר הקמתה						הגרים ב-ע-ר הקמתה									
מספר	הערה	מספר	מספר	מספר	מספר	מספר	מספר	מספר	מספר	מספר	מספר	מספר	מספר	מספר	מספר	מספר	מספר
קרוני	הערה	מספר	מספר	מספר	מספר	מספר	מספר	מספר	מספר	מספר	מספר	מספר	מספר	מספר	מספר	מספר	מספר
X	יאסק	4	1				3		מפדי	כניר	אדין	קבוקים					
X	"	2							"	"	נחמניאס	נושא					
X	יאסקל	4	1				6		"	"	אסכני	יאורד					
X	"	6	1				3		ישלל	"							
X	"	4 2					3		מפדי	"	קאטניב						
X	יקניטא	2	1				6		"	"	קלדיין						
X	יוסבל	2					6		"	"	קתי						
X	"	3	1				3		"	"	זדפתי	יוסף					
X	יאסקל	5					3		ככל	"	כיא	יאסק					
X	"	2					3		"	"	סבתי	נושא					
X	יוס טווב	7					3		אין	"	ככאז						
X	ליאון	3	1				3		מפדי	"	כיא	חיים					
	"	1					3		"	"		סבתי					

מספר 11

כמה פרטים מענינים במסמך זה.

למרות שאין תאריך על דף זה, ניתן לתארך אותו על פי מספר הנפשות במשפחה: סבי וסבתי נישאו בשנת 1922 ואבי ואחיו התאום נולדו בחודש סיון שנת 1924. לכן מדובר בפסח של שנת 1923, או בפסח של 1924, כחודשיים לפני הולדת התאומים.

מקום מגורי הנתמכים מוגדר "העיר" ללא תוספת, כאשר הכוונה לעיר העתיקה, כפי שמופיע בכותרת המסמך.

הכתב הוא כתב רש"י ולא "חצי קולמוס" אותו אנו פוגשים בתעודות ומסמכים של בני ספרד. ובכל זאת יש זכר לכתב זה: האות ב' הבלתי דגושה מסומנת, בדיוק כמו בכתב חצי קולמוס, עם תג מעליה. ליד כל משפחה מצוין מוצאה: בבלי, כלומר יוצא עירק, אר"ץ כלומר יוצא ארם-צובא היא סוריה וספרדי, כלומר ממגורשי ספרד הדוברים לאדינו. השמות המופיעים בו אופיניים לעדת הספרדים: נחמיאס, אשכנזי, קאטריבס, קלדירון, קמחי, צרפתי, וביבאס.

טיאו חיים, סבא-רבא שלי, נפטר כבן 50 במוצש"ק ח' באלול תר"פ, 22 באוגוסט 1920. גם סבי, ליאון יהודה ביבאס נפטר בקיצור ימים ושנים במוצש"ק ה' בכסלו תרצ"ג 4 בדצמבר 1932. הם קבורים זה לצד זה בהר הזיתים. כעשר שנים לאחר מכן, בא' בכסלו תש"ג, 10 בנובמבר 1942, נפטרה גם סבתא-רבא שלי, שרה, ונקברה ליד בעלה ובנה. כאשר מצאתי את רישום מקום קבורתם ואף את תמונות המצבות, גיליתי שעל שתי המצבות כתוב שהם נפטרו אחרי יסורים קשים ומרים ובקיצור ימים ושנים. כיון שהכרתי את דוד אבי, דוד ברוך, שהיה חולה סכרת, אני משער שגם סבי וגם אביו נפטרו ממחלה זו. (גם אבי היה חולה בסכרת ב-25 שנות חייו האחרונות, ובזכות משטר האכילה החמור שאימי הקפידה עליו מאוד, וכמובן הטיפול הרפואי והתרופות שכבר היו בנמצא, נפטר אבי בגיל 89 למרות המחלה הקשה.) ככל הנראה לא היתה בימים ההם מודעות למחלה ובודאי לא היו תרופות לטיפול בה.

את רישום מקום קבורתם מצאתי לראשונה בארכיון ועד העדה הספרדית שקבל (לאחר מאמצים רבים) את הרישומים ממשפחת פרנס שהיתה בעלת החזקה על החברא קדישא הספרדית. לאחר מכן נעזרתי בשירותיהם המעולים של עמותת "עיר דוד" ומרכז המידע שהקימו עבור "הר הזיתים", והמבוסס על מפעל השיקום והשחזור של בית העלמין היהודי העתיק ביותר בעולם. הם שלחו לי את תמונות המצבות, ואת המידע הבא:

ח"ק	גוש	חלקה	שורה	הכיתוב על המצבה
ספרדים	תחתון	ולירו	יח	שרה אל' חיים ביבאס
ספרדים	תחתון	ולירו	יח	מ'ק הנפ' בקצ'ו מד'ו ביס'ו יאודה ביבאס נ' שרה נע' ה' כסלו תרצ"ג תנצב'ה
ספרדים	תחתון	ולירו	יח	המדוכה ביקומ' ה'ר חיים ביבאס נע ח אלול תר"ף תנצבה

הרישום בפנקסי משפחת פרנס הוא:

טיאו חיים ביבאס ח' אלול תר"פ (ליל א') מקום פיזה (ונגד עמיאליס) עלה מאיסקופיאי.
 שרה אל' חיים ביבאס א' בכסלו תש"ג בת 70 מקום סי' ואלירו לשמאל בנה יאודה ביבאס נגד קברים
 רפאל סיתהון.
 ליאון ביבאס ה' בכסלו תרצ"ג (ליל א') מקום ואלירו מימין בשורה מו' אלישע אפריאט מצד ימין ולשמאל
 חיים ביבאס.

כמה פרטים מעינים ניתן ללמוד מההשוואה בין הרישום בפנקס לכיתוב על המצבות.
 שמו של סבי על המצבה הוא יאודה אולם בחברא קדישא, כמו בועד קמחא דפסחא,
 הכירו אותו כליאון.
 בפנקס מוזכר שהסבא רבא שלי עלה מאיסקופיאי היא סקופיה בירת מקדוניה היום.
 תאריך הפטירה של סבתא רבא שלי לא מופיע על מצבתה, אך הוא מופיע בפנקס הח"ק
 וגם גילה רשום שם.

בספרו "עפר הארץ" מתאר עזרא המנחם, יליד סקופיה אף הוא, דמות של יהודי יליד
 מקדוניה ותושב העיר העתיקה בירושלים, בשם טיאו רחמים ביבאס. מלבד שם
 המשפחה הדומה, הנה גם טיאו רחמים ביבאס זה הוא יצרן ומוכר ממתקים בעיר
 העתיקה. בהמשך הסיפור מתברר שרעיתו של רחמים ביבאס שמה שרה, ממש כשם
 סבתא רבתא שלי. ביתם רבקה, נישאת לבחור בשם ישראל בן אברהם לוי מהעיר
 איזמיר. פרטים אחרונים אלה, אם אכן הם אמיתיים, אינם מתאימים לסבא רבא שלי
 ומשפחתו, אך התיאורים של חיי היום יום בירושלים, האוירה, הקשיים והלכי הרוח בודאי
 דומים להפליא לתולדות משפחת אבי, וכל מה שלא שמעתי מאבי, שמעתי מעזרא
 המנחם.

לימים סיפר לי אבי שאמו הנציחה את זכר בעלה, יהודה ליאון ז"ל, בבית הכנסת "דה
 לוס מאנאסטרליס" דהיינו של המנסטרלים, הוא "יגל יעקב" הממוקם ברחוב אלפנדרי
 26. כאשר הגעתי בשנת תשע"ג לשם סופר לי שנערכו שיפוצים בבית הכנסת וכל אבני
 הזכרון הישנות נעקרו והונחו במקום לא ידוע.

אבי, יוסף, נולד בירושלים העתיקה ביום שלישי כ"ד בסיון תרפ"ד, 25 ביוני 1924. כמה
 דקות לפניו נולד אחיו התאום חיים. (דוד חיים, כפי שכנינו אותו, נפטר בכ"ב בשבט

תשע"א, 27 בינואר 2011 ונקבר ליד רעיתו, עשירה, בגבעת שאול חלקת הבלים, מערבה לקבר של הרב כדורי). לפנייהם נולדה ילדה שקבלה את השם שרה כשם סבתה, אך נפטרה כבת שנתיים או שלוש כשאבי ואחיו היו כבני שנה.

PAID 120 Mils
S. Plotnikovsky
"X" Cal. 4 to read "9 months" "Certificate of registration of birth dated 19/18/1941"

ממשלת פלשתינה (א"י)
מחלקת הבריאות
תעודת רישום של לדה

GOVERNMENT OF PALESTINE.
DEPARTMENT OF HEALTH
Certificate of Registration of Birth

حكومة فلسطين
دائرة الصحة
شهادة تسجيل ولادة

No. 54
GPP. 16003-1

Serial No. in Register الرقم التسلسلي في السجل	Place of Birth مكان الولادة	Date of Birth تاريخ الولادة	Name of Infant اسم المولود	Sex of Infant جنس المولود	PARTICULARS OF PARENTS تفاصيل عن الوالدين						Permanent Address of Parents عنوان الوالدين الدائم	Nationality of Father جنسية الأب	Nationality of Mother جنسية الأم	Name of Person Notifying Birth اسم الشخص الذي يبلغ الولادة	Description and Address of person Notifying Birth اوصاف وعنوان الشخص الذي يبلغ الولادة	Date of Registration تاريخ التسجيل
					Father الأب	Mother الأم	Name الاسم	Age العمر	Religion الدين	Name الاسم						
	Rothschild Hospital, Jerusalem 1412/9	June Twenty Fifth nineteen forty four 25-6-1944	Amela	Female	Yehuda Barlas	Arab	Jewish	Esther	Jewish	Jerusalem	Arab	Jewish	Dr. Plotnikovsky	Medical Practitioner		

Certified that the above is a true extract from the Register of Births kept at the Office of the Department of Health in the town of _____ in the District of _____ Palestine.

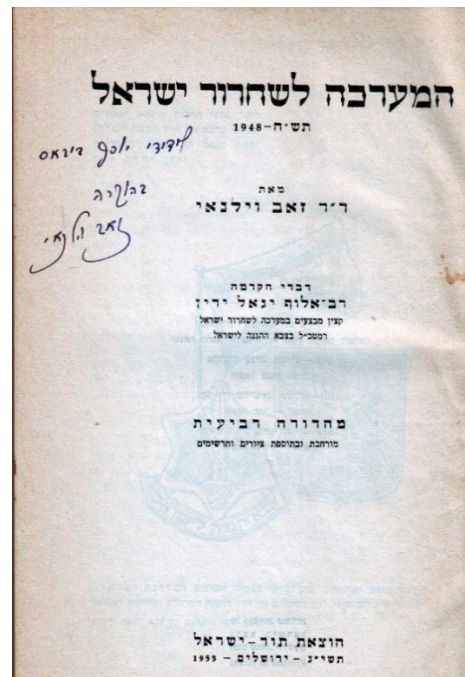
Date and Office Stamp 13-1-47
ختم المكتب والتاريخ
المستشفى

PALESTINE
JERUSALEM
Medical Officer

את מרבית ימי ילדותו ונעוריו עבר אבי בשכונת "מזכרת משה" לשם העתיקו הוריו את ביתם מן העיר העתיקה.

במשך שנות ילדותי הראשונות עבד אבי כמדפיס בדפוס ה"טורים". ספרים רבים הדפיס אבי ובהם המילון של אברהם אבן-שושן, ספריו של זאב וילנאי, ספריו של פרופ' שמעון בודנהיימר, ספריו של נשיא המדינה יצחק בן-צבי, ספריו של פרופ' מאיר בניהו, הכרכים הראשונים של "ספונות" לחקר יהדות המזרח, ספריו של פרופ' דב ירדן בבלשנות ושירת ספרד, ועוד רבים רבים מאוד.

בין הספרים מצאתי גם את ספרו של זאב וילנאי "המערכה לשחרור ישראל", שאמנם לא הודפס בדפוס בו אבי עבד, אבל נמסר לו כשי עם הקדשה מהמחבר.

המקצועות בהם עבד אבי בימי חייו, לפני שהחל לעבוד בבית הדפוס, היו רבים ומגוונים. התיתמותו מאביו, יהודה ליאון, בהיותו בן שמונה וחצי לערך, אלצה אותו לעבוד לפרנסת המשפחה כבר בהיותו כבן עשר או אחת-עשרה. יתכן שהעובדה שהוכנס לבית יתומים ורצונו לצאת משם מהר ככל האפשר, זרזו את מועד צאתו לעבודה מלבד המחסור הקשה בבית. בימים ההם העבודה היתה מצרך נדיר, וגם כשהיתה מצויה, היא פרנסה בדוחק ובצמצום. הביטוי האמנותי מאותה תקופה למצב הכלכלי הקשה והמחסור החמור במקומות עבודה הוא השיר הידוע: "ירושלים עיר הקודש למה ומדוע לא נתת לי בזה החודש יומיים בשבוע".

מלבד מות ראש המשפחה, הנה הסעד היחיד שהיה יכול להיות לאמו, הלא הוא אחיה יעקב, איתו עלתה לארץ לפני יותר מעשור, הלך ואיננו עוד. כשלוש שנים לפני מות סבי, נרצח יעקב אלבוחר בשכונת רוממה בירושלים. הוא היה אחד מקורבנות מאורעות תרפ"ט ששטפו את הארץ. (עוד נרחיב בסיפור על משפחת סבתי). באותם ימים נשים כמעט לא עבדו לפרנסתן מחוץ לביתן, זכויות האם החד-הורית לא עלו על דעתו של איש, והמושגים "יתום ואלמנה" המזכרים עשרות פעמים במקורותינו כדוגמא לשכבה החלשה ביותר בחברה, היו אז רלבנטיים מאוד. אבי יצא לעבודה. אסטריה אימו האלמנה, שרה סבתו-אם אביו, ואחיו חיים, נתמכו על ידו. לימים, כאשר במסגרת המחקר הגנאלוגי שערכתי, חיפשתי תיעוד בארכיון הציוני, מצאתי שבמפקד תרצ"ט מופיע רישום של סבתי אסטריה, אבי יוסף, אחיו חיים וסבתם (=חמותה) שרה שעלתה לארץ לפני 40 שנה. גרו ב"סוכת שלום" בבית ששייך לקוקיה. מצוין שם שאבי, שהיה אז כבן 15, עבד בחנות דגים של ארוטשס. אחיו, מחוסר עבודה. (המפקד נמצא בארכיון הציוני, והרישום מופיע בכרך 6).

הפרטים והעובדות שתיארתי ושאתאר אינם ידועים לי מסיפור מסודר מפי אבי. הוא לא אהב לדבר על ימי נעוריו כנראה משום שההיזכרות בהם היתה קשה ומכאיבה, והדברים נאמרו כבדרך אגב, זעיר פה זעיר שם. ובכן, את ראשית דרכו כמפרנס עשה כשוליה בחנות הדגים של ארוטשס – דמות ירושלמית ידועה באותם הימים. כמה זמן עבד שם אינני יודע, אך בשלב מסוים עבד כפועל שיפוצים ותיקונים במחנות הצבא הבריטי, ולאחר מכן במחצבה ב"הר-טוב" או בקסטל. לאחר מכן היה נוטר

סמליל העיתון "קול העם"

במשטרת הישובים ואחר כך עבר לתל אביב והתחיל לעבוד בבית הדפוס של "קול העם". "קול העם" היה עיתונה של המפלגה הקומוניסטית הישראלית, והופץ בין השנים 1937 עד 1975.

אישור הכניסה למחנות הצבא הבריטי כאזרח העובד בצבא, במסגרת התפקיד בלבד.

כדאי לשים לב שהלאום אליו שייך אבי, אליבא דממשלת הוד מלכותו, היא פלשתינאית. זה פשוט שמה של ארץ ישראל בכל הלשונות האירופיות בהתאם למורשת האימפריה הרומית שלאחר חורבן הבית השני. שם זה נגזל, כמו הרבה דברים אחרים, ע"י הערבים והפך, בעיקר לאחר מלחמת ששת הימים, לשמם של ערביי ארץ ישראל. בהיותו פועל שכיר כבר בראשית ימי נעוריו, הצטרף אבי לשורות הנוער העובד והלומד. שם, כך אני מעריך, קבל תמיכה חברתית ורעיונית.

חוויותיו הקשות של אבי כעובד שכיר אצל מעבידים שונים, והשכר הזעום שבודאי השתכר, נטעו בו את התחושה שהם מנצלים את כוח עבודתו, מגדילים את הונם על חשבונו בעוד הוא נשאר אחד מן הפרולטריון העשוק והגזול. הוא נמשך לסוציאליזם ולקומוניזם. בספריות, אותה העברתי לביתנו, נמצאים עד היום חלק מן הספרים אותם רכש ובהם למד בצעירותו: "המניפסט הקומוניסטי" של מרכס ואנגלס עם מבואות הארות והערות בהוצאת הקיבוץ המאוחד; "כתבים נבחרים" של מרכס ואנגלס הדנים בעבודה שכירה והון, מגמתו ההיסטורית של ההצבר הקאפיטאליסטי, התפתחות הסוציאליזם מאוטופיה למדע ועוד נושאים, בהוצאת "ספרית פועלים"; "אנטי דהירינג" ושאר חומר מודפס בהוצאת המפלגה הקומוניסטית של בריה"מ ועוד. גם ספרים בנושאים אחרים המעידים על התענינותו האינטלקטואלית במגוון נושאים מצאתי בספריות. למשל: "התרבות והדת" של זיגמונד פרויד בהוצאת הקיבוץ הארצי השומר הצעיר, ועוד. אם הזכרנו "דת", נספר, שאבי התרחק מכל עיני דת ומסורת. אין לי ספק שמלבד ההשפעה של הדעות הסוציאליסטיות, המתומצתות באמרתו המפורסמת של מרכס: "הדת היא האופיום של ההמונים", הנה חוויותיו האישיות בבית היתומים הכריעו את הכף. בית היתומים היה מוסד שאמור היה להיות מונהג על פי ההלכה ומסורת היהדות, והיהודים רחמנים בני רחמנים הם, כידוע. בפועל, אני מעריך, שמלבד מחסור באוכל ובבגדים, גם היחס אל הילדים לא הצטיין ברחמים רבים ובאהבה. הגישה הכללית של החינוך אז היתה קשוחה ועל אחת כמה וכמה כלפי מי שהיו ללא אב או אם ושהיו נתונים לחסדי המוסד. כדוגמה לדרך החינוכית שהיתה נהוגה אז בכל מוסדות החינוך, אזכיר את מה שאבי סיפר עליו כמה וכמה פעמים, ה"פאלאקה". תלמיד שסרח או נחשד שסרח היה צריך לפשוט את אצבעות ידיו והמורה היה מכה עליהם בסרגל. קל לתאר את החוויה המאוד לא נעימה הזו והמשקעים שהיא הותירה בנפשם הרכה של התלמידים. המושג "פאלאקה" וישומו היו שריד לימי האמפריה העותומאנית בארץ ישראל, בה היתה ה"פאלאקה" עונש מקובל. הגרסה של האימפריה העותומאנית היתה קשירת הרגליים במתקן עץ עם חבלים, והכאה בסרגל עץ על כפות הרגליים. למרות סלידתו מבית הכנסת והוויתו, הנה בעידודה של אמי היה אבי לוקח אותי לבית הכנסת מדי שבת בבוקר וכמובן בחגים ובמועדים. גם כשהיינו מבקרים אצל סבתי מדי שבת היינו הולכים יחד לתפילת ערבית של מוצאי שבת. כשהתחלתי להתעניין קצת יותר

במסורת היה זה אבי שהדריך ולימד אותי כיצד לקשור ציציות לטלית, מיומנות שרכש בימיו בבית היתומים ובבית הספר היסודי ת"ת "מזרחי" בו למד. בשנת האבל של סבי, חמיו, היה זה הוא שהתמיד ללכת בוקר וערב לבית הכנסת ולאמר קדיש על חותנו, שבנים לא היו לו כי אם בנות. לעת זקנתו יחסו למסורת התרכך מאוד והיה הולך לבית הכנסת מיזמתו הוא.

דוגמה לזכרון שאבי סיפר לי מימי נעוריו, הוא על תופעה מעניינת שיש בפסוק: "מי כְמוֹכָה באלים ה' מי כְמוֹכָה נאדר בקדש". ה"כ" הראשונה במילה כמוכה הראשונה, רפויה כדרך כל אותיות בג"ד כפ"ת שבראש מילה שאחרי הברה פתוחה. אולם אותה "כ" באותה מילה בהופעתה השניה, דגושה. וכך הסביר זאת אבי: פסוק זה נאמר ע"י פרעה הרשע כאשר היה טובע בים סוף. הוא הכיר בגדולת ה' והודה בכך בפה מלא- תרתי משמע. פיו היה מלא כבר ממי ים סוף ולכן ה"כ" יצאה מפיו כמי שמגרגר ומכחכח בגרונו. (כאן היה אבי מדגים את הַ...כְּ...כְּ...כְּ... כדי שהדברים יהיו ברורים.) לאחר שפרעה הודה בגדולת ה', הציל אותו ה' מטביעה וכך יכול היה לאמר את ה"כְמוֹכָה" השני, כשכבר פיו לא מלא מים אלא תשבחות.

כמה חכמה וריבוי פנים יש בדברים אלה אותם למד אבי ב"כּוֹתָאב" הוא ה"חידר". יש בהם הדרך בה יזכרו הילדים את ההגיה הנכונה של הפסוק. יש בהם ציון המוטיב המרכזי של כל הסיפור: (שמות י"ד ד') "...וידעו מצרים כי אני ה'....". יש בהם אזכור תשובת חז"ל לשאלה: אם כל המצרים טבעו בים כיצד יתקיים הפסוק "וידעו מצרים כי אני ה'?" ותשובתם מבוססת על דרשת הפסוק: (שמות י"ד כ"ח) "... לא נשאר בהם עד אחד" עד אחד לא נשאר, אולם אחד נשאר. ומי הוא האחד והמיוחד שבמצרים? כמובן פרעה.

סיפור אחר שסיפר היה על הקראים ובית הכנסת שלהם בעיר העתיקה. כידוע, הקראים בונים את בתי הכנסת שלהם במקום נמוך. זאת כדי לקיים את הפסוק: "ממעמקים קראתיך ה'". בעיר העתיקה היה בית הכנסת הקראי ממוקם מתחת לרחוב, כאשר מרצפות זכוכית עבה משמשות כחלונות על מנת להכניס מעט אור לבית התפילה. מי שחמד לקראים לצון, היה נעמד על חלונות-מרצפות אלה ומחשיך את בית הכנסת. מיד היו נשמעות צעקות מלמטה: רגלי חסידיו **ישבור!** והמענה מהעומד על פתחי התאורה היה, כמובן, "ורשעים בחושך ידמו"....

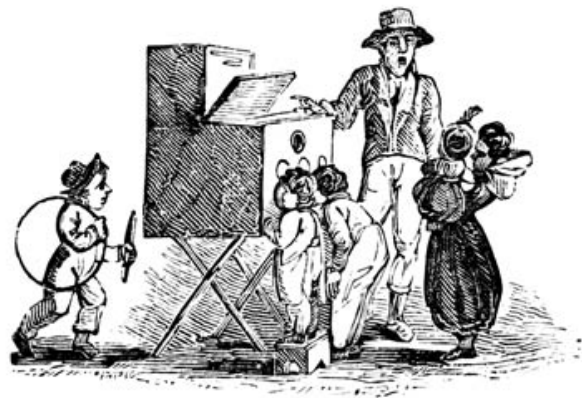
כאמור, סיפוריו של אבי על ילדותו ונעוריו היו מעטים, אולם מדי פעם הזכיר מאורע או חוויה. ילדים ונערים שמחת חיים טבעית להם. ובכל זאת גם הם מחפשים דרכים להשכיח את הקשיים ותלאות החיים. כך סיפר על הופעות הבידור והבילוי שהיו בנעוריו כאן בירושלים. סיפר על הדב המרקד, דב שהיה מובל קשור בחבל ע"י צועני והיה מתנועע, לקול תופו או חלילו של הצועני, בתנועות מגושמות שהזכירו ריקוד.

מתברר שלפחות עד שנות התשעים של המאה ה-20 עדיין היתה קיימת התופעה הזו. במגזין National Geographic מיוני 1994 יש כתבה על הצלתם של דובים כאלה בתורכיה, ע"י אגודת צער בעלי חיים.

עוד סיפר על ה"קולנוע" הפרימיטיבי שהיה מופעל ע"י ערבי. "סנדוק אָל עַג'ב" שמו בערבית, דהיינו: "תיבת הפלאות". זו היתה קופסא שהיו מציצים אל תוכה וע"י גלגלת ידנית התחלפו תמונות נופים רחוקים ואקזוטיים, דרמות, ואפילו טלנובלות, תוך כדי סיפורו של המפעיל. לעיתים היה המפעיל מפסיק את הסיפור בשיא המתח ורק תמורת תשלום נוסף השלים אותו, והצופים ידעו, סוף סוף, מה עלה בגורל זוג הנאהבים או ההרפתקנים שיצאו לטייל בעולם הגדול.

OPTICAL AMUSEMENTS

כמובן שהתמונות נאספו ע"י המפעיל מכל הבא ליד, הודבקו על גליל נייר או בד והוכנסו אל הקופסא. מענין שבשנות השלושים של המאה העשרים כבר היה קולנוע "אמיתי", לדעתי גם בארץ, ולמרות זאת עוד יכלו נוודים ערבים להתפרנס מ"תיבת פלאים" כזו...

הממתק שאבי היה מזכיר כממתק ילדותו היה הֶמְבֶּלִיק, או בשמו האנגלי Liquorice stick. בידיש שמו לקריץ ובעברית שוש.

תמורת חתיכת במבליק או פרוסת עוגה היו הילדים מוכנים להתקבץ בבתיהם של אנשים שונים, בדרך כלל בשבתות, ולקרוא פרקי תהילים לעילוי נשמתו של נפטר. בדרך זו ידע אבי עד יום לכתו מן העולם את כל ספר תהילים בעל פה, בהגיה נכונה ועם טעמי אמ"ת בנוסח הספרדים בירושלים.

עוד סיפר שכשהיה בשנות העשרה לחייו, היו החבר'ה מצליחים בעורמה להתגנב לקולנוע "עדן" על מנת לצפות בסרט חינם אין כסף.

סיפר שבעת חולי שלא הצליחו להפטר ממנו, היו מזמינים אשה "מומחית" בהוצאת "עין רעה". גוש בדיל היה מחומם בתוך כלי שהונח על האש, ולאחר שניתך היו מערים אותו לקערה גדולה ובה מים. בקול רעש גדול היה הבדיל מתמצק בבת אחת כשהוא יוצר צורות שונות. הרעש היה מבהיל את הילד החולה, והזעזוע, כך פירש זאת אבי, היה מוציא ממנו את המחלה. הצורות שהבדיל יצר היו משמשות ל"אבחנת" מקור המחלה ע"י ה"מומחית" שנתנה עצות באשר להמשך הטיפול.

ואם בתרופות סבתא אנו עוסקים, נזכיר עוד עובדות וסיפורים ששמעתי וראיתי. על סבי מצד אימי, אליהו, היתה אימי מספרת שהיה מקיז את דמו מידי חודש ע"י עלוקות שהיה מצמיד לגופו. העלוקות היו נרכשות אצל הספר השכונתי. כל ספר היה מחזיק בצנצנת גדולה ומים בתוכה, ועל דפנות הצנצנת אחוזות עלוקות. לאחר הצמדתן לגוף, היו העלוקות מוצצות את דם המטופל, וכשהיו מתמלאות בדמו עד להתפקע היו מתנתקות ממנו ונופלות מאליהן. גם השימוש בכוסות רוח היה נפוץ, והן היו המזור לכל הצטננות חריפה, שיעול טורדני או קדחת שאחזה במישהו. לימים, כאשר פנינו חפצים מבית הורי לאחר מות אימי ז"ל, מצאנו קופסא ובה כוסות רוח הנמצאות עד היום בביתנו.

לפני קום המדינה הצטרף אבי לשורות ה"הגנה" ושרת כחייל, "גפיר", ב"משטרת הישובים". בויקיפדיה קראנו:

בימי מאורעות תרצ"ו-תרצ"ט נרצחו מאות יהודים חפים מפשע ברחבי הארץ. דבר זה היה הזרז להקמת משטרת היישובים העבריים שהוקמה בשנת 1936. כוח משטרת זה הוקם בחסות שלטון המנדט הבריטי, כגוף חוקי להגנת היישובים העבריים מפני התקפות הערבים, כחלק מכוחות השמירה. הבריטים נענו בכך לדרישת הסוכנות היהודית, לאפשר שימוש בנשק חוקי להגנת היישוב היהודי.

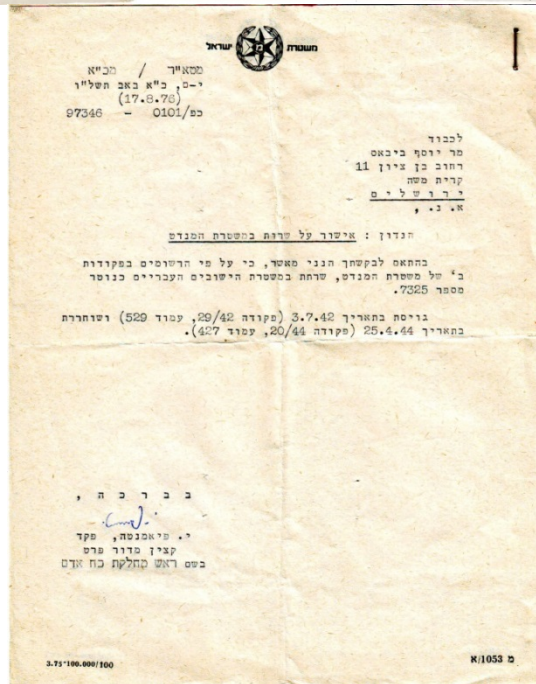
בארץ ידעו במפקדת ההגנה את מקור השם גאפיר ועשו מאמצים למחוק את השם גאפיר מהסמל. לבסוף נענו הבריטים והשם הזה הורד מהמדים של משטרת היישובים. הוא נשאר רק על מדי השוטרים המוספים ששם הרשמי היה גאפיר.

כל מגויסי משטרת היישובים העבריים היו כפופים לארגון ההגנה וגויסו דרכו. המשכורת, הנשק והמדים ניתנו לנוטרים על ידי השלטונות הבריטים. בחודש מאי 1936 גויסו עשרות הנוטרים

הראשונים ונשלחו להגנת היישובים בעמק הירדן ובעמק יזרעאל, כשהם מצוידים בנשק מיושן וחובשים כובע אופייני לימי השלטון העות'מאני שנקרא "קולפאק".

הקמת משטרת היישובים הייתה גורם מכריע לשינוי לטובה במצבו הביטחוני של היישוב במהלך המאורעות. פורמלית היו הנוטרים תחת פיקוד בריטי, אך בפועל פעלו תחת פיקוד ארגון "ההגנה". בשנת 1938 איבטחו הנוטרים את העלייה לחניטה. באירוע זה צולמה התמונה המפורסמת של יצחק שדה החובק שני סמלים צעירים מכוח הנוטרים משה דיין מימינו ויגאל אלון משמאלו, כשהם במדים, נשקיהם בידם ולראשם כובע הקולפאק; תמונה שעל גבה כתב חיים ויצמן את המלים הנבואיות: "המטה הכללי".

לאחר קום המדינה התגייס אבי לצה"ל. את שירותו הצבאי עשה במסגרת המשטרה הצבאית.

019623 ::

משרד הדתות

תעודת נשואין

ירושלים

הנשואין נרשמו ב: ירושלים

נפת: ירושלים

ביום: 17.7.51

לחודש: תמוז

שנת תש"א: 1951

הנשואין נרשמו ב: ירושלים

נפת: ירושלים

ביום: 17.7.51

לחודש: תמוז

שנת תש"א: 1951

מס' תעודת נשואין	שם הנשואין	שם הנשואין
א. 1.	הזוג	הזוג
2.	השם הפרטי	השם הפרטי
3.	העדה	העדה
4.	תאריך הלידה	תאריך הלידה
5.	המבצ המסמחתי לפני הנשואין	המבצ המסמחתי לפני הנשואין
6.	משלה היד	משלה היד
7.	מקום המגורים לפני הנשואין	מקום המגורים לפני הנשואין
8.	מס' תעודת הזהות	מס' תעודת הזהות
ב. 1.	הורים	הורים
2.	שם המשפחה והשם הפרטי של האב	שם המשפחה והשם הפרטי של האב
3.	מקום מגוריו של האב	מקום מגוריו של האב
4.	מקום מגוריה של האם	מקום מגוריה של האם
5.	משלה ידו של האב	משלה ידו של האב
6.	משלה ידה של האם	משלה ידה של האם
ג. 1.	העדים	העדים
2.	שם המשפחה והשם הפרטי	שם המשפחה והשם הפרטי
3.	מקום המגורים	מקום המגורים

אישור

הריני מאשר בזה שתעודה דלעיל היא העמקה נכונה מפנקס הנשואין הנמצא במשרד הרבנות והמועצה הדתית ירושלים

הרבנות והמועצה הדתית ירושלים

מחלקת הנשואין

בתקופת שירותו הצבאי הכירו אבי ואמי והחליטו להנשא. הם נישאו בי"ג בתמוז תשי"א, 17 ביולי 1951. פעמים רבות ספרה לי אמי על הטיולים המשותפים שלהם בג'יפ צבאי שאבי נהג בו במסגרת תפקידו והיה רשאי להשתמש בו בשעות החופשה שלו.

ב"ה

הנ"י הנכלה

אם החתן

אליהו כהן ורעייתו כוכבא (אסמריא) ביבאס

מתכבדים להזמין את כב' וכיב' להשתחף בסכס כלולות בניהם

מ ז ל

עב"ל

יוסף

שחתקים אייה ביום שלישי י"ג בתמוז תשי"א 17.7.51 בשעה 230 אחה"צ בדיוק בסועדון החיילים. מנוה"ר רחוב בצלא"ל ירושלים

ההזמנה לחתונת הורי

אמי ספרה ששמע חתונתם יצא לשם ולתפארת. בימים ההם היה משטר הצנע של השר דוב יוסף. מוצרי המזון, אף הבסיסיים, היו נדירים. והנה בחתונתם היה כיבוד עשיר. (איני זוכר כרגע אילו מוצרים היתה מזכירה שהוגשו בחתונה ונחשבו מאכלי יוקרה נדירים.) את כל אלה השיג אבי מהמטבח הצבאי של היחידה בה שירת בזכות העובדה שנתחבב מאוד על הטבח היחידתי. זו עוד דוגמא מיני רבות לכך שהיה אהוב על הבריות ומכבדן, כפי שנחקק על מצבתו כשהלך לעולמו.

אבי נפטר בי"ח בסיון תשע"ג, ימים אחדים לפני יום הולדתו ה-89. הוא נקבר בהר המנוחות בגבעת שאול, גוש מ"ז חלקה י' שורה ה' קבר 25.

סבתי, אסטריה לבית אלבוחיר.

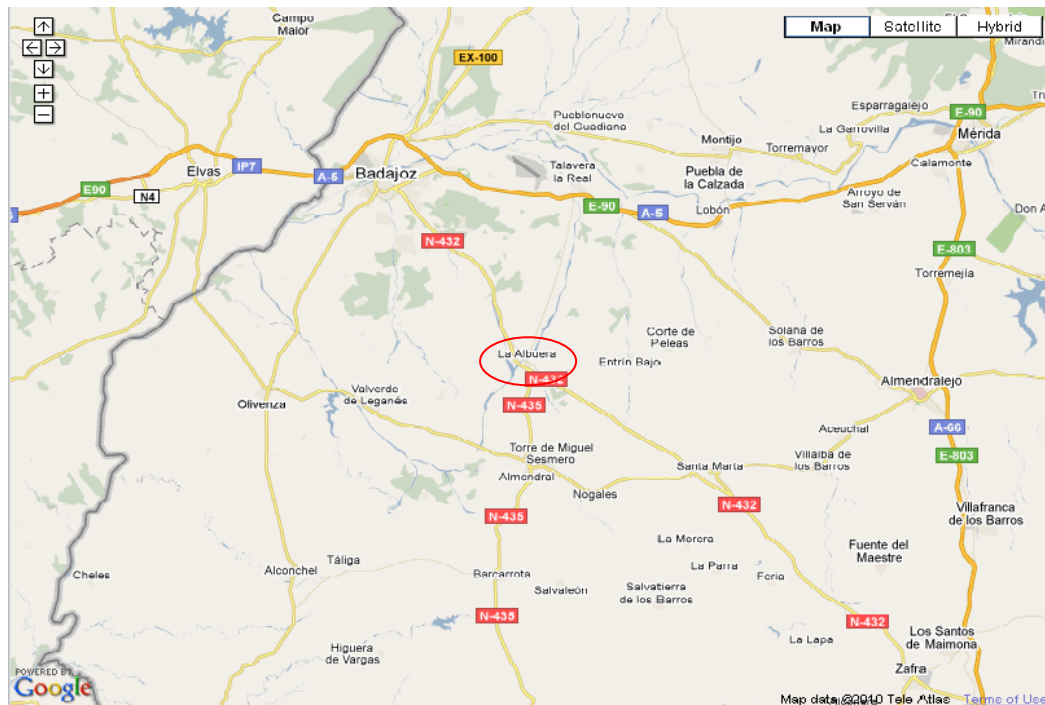
מה מקור השם אלבוחיר? ובכן, אחת ההשערות היא ששם זה הוא מקום מושבה של המשפחה בספרד בטרם גלתה בשנת 1492. כאשר הגיעה למקום גלותה החדש נקראה, כידוע מהרבה מקרים דומים, על שם עיר מוצאה. לפנינו שני זיהויים אפשריים למקור השם. האחד, העירה לה אלבוארה קרוב לגבול ספרד-פורטוגל. והשני, העירה לה אלבופרה קרוב לעיר ולנסיה בספרד.

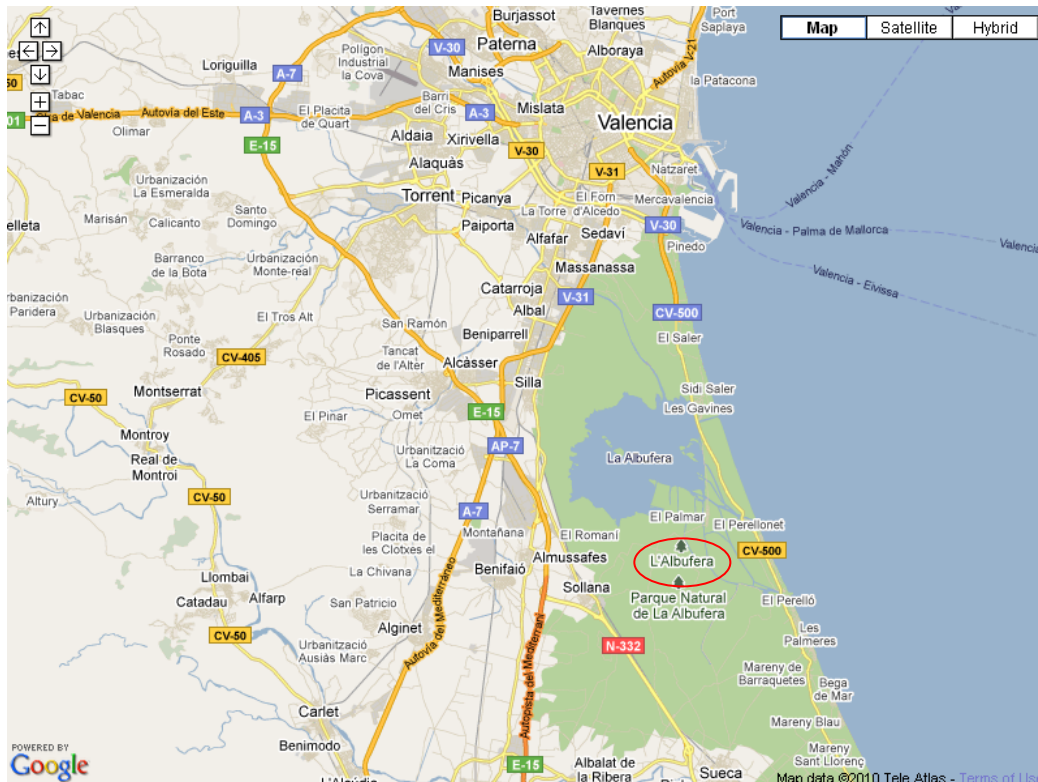
סבתי, אסטריה לבית אלבוחיר, היתה אשה משכילה ודעתנית. ידעה לקרוא ולכתוב עברית, צרפתית וסרבית. היא נולדה בעיר ביטולה, מונאסטיר בשמה התורכי ובפי היהודים, ועלתה לארץ בצעירותה. בשמחה, באדיקות ובחשק רב היתה משתתפת בכל שיעורי התורה והדרשות שניתנו גם לנשים בבתי הכנסת בשכונות הקרובות למקום מגוריה.

סבתי אסטריה נפטרה בא' באדר ב' תש"ל. והיא קבורה בהר המנוחות בגבעת שאול. (מוסד תלפיות, גוש א', טרסה 3 ימין, שורה 2, קבר 220).

לה אלבוארה קרוב לגבול ספרד-פורטוגל

לה אלבוfera קרוב לעיר ולנסיה בספרד

משפחתה בעלת הסטוריה עשירה ומענינת והיא מקפלת בתוכה פרקים אופייניים לתולדות עם ישראל בעת החדשה.

את הצרפתית שבפיה למדה בבית הספר שנוסד ע"י תנועת "כל ישראל חברים" בעיר הולדתה מונסטיר. בכך שייכו אותה הוריה ליהודים ה"מודרניים" והמשכילים שבקהילתם. במחצית השניה של המאה ה-19 הוקם הארגון בצרפת כשמטרותיו הן הגנה על זכויות היהודים, הנהגת תרבות מערבית, לימוד מקצועות מודרניים כגון מתמטיקה וגאוגרפיה, ושיפור המעמד החברתי והפוליטי של היהודים. סימת כי"ח: "כל ישראל ערבים זה לזה". הסיסמה מביעה את האחריות ההדדית והנכונות להגיש עזרה ותמיכה הדדית. בהתאם לכך פעל הארגון להביא את הקדמה ורוח האמנציפציה ליהודי מזרח אירופה והמזרח התיכון, להלחם באנטישמיות די בכל אתר ואתר ולעזור ליהודים, נפגעים.

סמלו של ארגון
"כל ישראל חברים"
ובצרפתית:
Alliance Israélite
Universelle

סמלו של כ"ח בראש בנין ביה"ס
בירושלים

זה היה הארגון הבינלאומי היהודי הראשון שנוסד בעת החדשה.

במסגרת עיסוקו בחינוך, הקים הארגון עד שנת 1912 ברחבי האימפריה העות'מאנית בלבד, 72 בתי ספר. זאת בנוסף לבתי הספר שהוקמו בצפון אפריקה ושאר גלויות. הארגון ידוע כמי שהקים בשנת 1870 את בית הספר החקלאי הראשון בארץ, הלא הוא "מקוה ישראל".

בכל מקום בו הקים הארגון את מוסדות החינוך שלו פרצה מחלוקת בקהילה היהודית בין השמרנים לבין המחדשים. המחלוקת על חינוך הילדים בבית הספר המודרני ובעל הדעות החדשניות ששינה את היחס להשכלת בנות, לידיעת שפות זרות ועוד כהנה וכהנה, היתה עזה. החשש הגדול של שומרי המסורת היה מפני חילון הדור הצעיר שכן שמירת המסורת והמצוות ולימוד התורה לא היו בראש מעייניו של הארגון.

בית הספר אליאנס בירושלים נוסד בשנת 1882. הוא היה בית הספר המודרני הראשון בירושלים. מטרתו הייתה "תורה ומלאכה" - שילוב של לימודי דת והקניית מקצועות כמו חייטות, נגרות, סנדלרות ועוד, על מנת להעניק לתלמידים אפשרות להרוויח את לחמם ללא צורך להזדקק לכספי החלוקה. מנהליו הראשונים של בית הספר היה נסים בכר ואברהם (אלברט) ענתבי. רוב תלמידיו היו מעדות הספרדים. גם דודתי נצחיה, אחות אימי, למדה בבית הספר הזה. מענין ששתי אחיותיה הצעירות יותר, אסתר ואימי מזל, למדו בבית ספר מסורתי, הוא ביה"ס "רוחמה".

בשנות ה-70 של המאה ה-20 נהרס בית הספר ובמקומו נבנה "בנין כלל". מהמבנה המקורי נשאר שער הכניסה. בקרבת מקום הוקם קיר הנצחה גדול ובו תמונותיהם של נסים בכר ואלברט ענתבי, תמונות תלמידים ותמונה גדולה של המבנה המקורי של בית הספר.

נחזור לתולדות סבתי אסטריה ומשפחתה. אביה, אהרון אלבוהיר נשא את שרה לאשה, והיא ילדה לו את סבתי ואת אחיה יעקב. שרה נתקשתה בלידה השלישית והיא וולדה נפטרו. לאחר פטירתה נשא אהרון אשה שניה, לאה, אשר ילדה לו שמונה ילדים. בעקבות עץ-המשפחה שהכנתי באתר באינטרנט, נוצר קשר ביני לבין אביבה נבון, שהיא אשתו של משה נבון, אחד מנכדיו של אהרון אלבוהיר. החלפנו בינינו מידע אשר עזר לי מאוד לתאר תמונה כמעט שלימה של תולדות המשפחה.

לאחר שנפטרה שרה, אשתו הראשונה, ואהרון אלבוהיר נשא את לאה, אשתו השנייה, היו יחסיה של לאה עם ילדיה החורגים "חורקים" במידת מה. המצב הכלכלי הקשה שנולד בעקבות מלחמת העולם הראשונה, הוסיף גם הוא את משקלו וההחלטה נתקבלה: יעקב, סבתי אסטריה וחיים, אחד מילדיה של לאה, נשלחו לארץ ישראל. יעקב היה נשוי כבר, וסבתי נישאה לסבי, יהודה ליאון, בירושלים ב"ב בשבט תרפ"ב, 10 בפברואר 1922.

בספרו של מרק כהן על יהדות מונסטיר מסופר שבין השנים 1920 ו-1926 היו שלש עלילות דם כנגד היהודים. למרות שעלילות אלה לא גרמו להתפרצויות של אלימות כלפי היהודים והממשל הגיב בחריפות כלפיהן הרי שתופעה זו יחד עם השמועות שהגיעו מעיר הקודש על אפשרות של קיום בבטחון יחסי הביאו, בשנת 1926, להגעתה של משלחת מכובדת של יהודי מונסטיר. המשלחת כללה את רב הקהילה הרב ג'אין ועוד חמישה מפרנסי הקהילה, ביניהם האדון בכור קסורלה. יתכן ובאו לברר את המצב בארץ ממקור ראשון.

סבתי ואחיה לא חיכו עד 1926 וכבר ב-1921 עלו לארץ.

ככל הנראה חטאתי לאמת כאשר יחסתי את הבחירה בארץ ישראל כיעד להגירה רק מסיבות כלכליות או מסיבות של בטחון ונוחות. רבים מיהודי מקדוניה הגרו לארצות הברית ולדרום אמריקה, משום שארץ ישראל באותה תקופה היתה שוממה ובזוזה על ידי האימפריה העותומאנית ששלטה בה עד אז. הכמיהה לארץ ישראל אפיינה את היהודים בכל הדורות, ובהגיע עת רצון, רק מי שהכמיהה הזו בערה בעצמותיו מימש אותה בעליה לארץ.

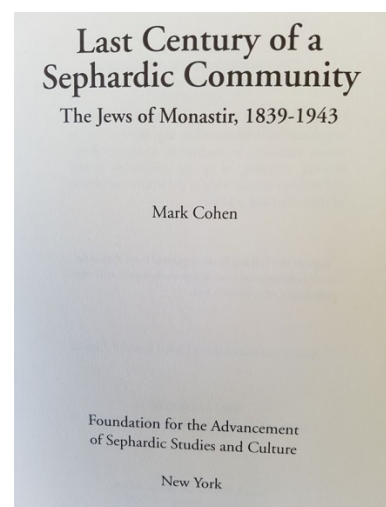
עדות מוחשית לכמיהה זו בקרב יהודים מהבלקן מצאנו בספורו של עזרא המנחם¹ "בסוד קדושה" שם קראנו:

1 עזרא המנחם נולד בסקופיה, בירת מקדוניה (אז ביוגוסלביה). היה הבכור מבין שמונת ילדי המשפחה. עלה עם משפחתו לארץ ישראל בשנת 1913 והתגורר עימם תחילה בעיר העתיקה בירושלים, ובהמשך בשכונת יגיע כפיים בסמוך למאה שערים בעיר. בגיל צעיר הפסיק את לימודיו והחל לעבוד כנער שליח. אחר כך עבד כפקיד בבנק אנגלו-פלשתינה, ובתקופה זו החל לכתוב ולפרסם את סיפוריו בירחון "גליונות" של יצחק למדן. לאחר מספר שנים עבר לעבוד במוסד ביאליק. ב 1941-פורסם ספרו הראשון, "בין החומות". מאז כתב סיפורים רבים ומספר ספרים, העוסקים בעיקר בהווי הירושלמי. בנוסף כתב את הספר "שבילים בפולין", העוסק בביקורו אצל משפחת רעייתו בפולין, וכן את "אנתולוגיה שלי", סיפורים על פגישותיו עם סופרים אחרים. מספריו:

בין החומות 1941,

שבילים בפולין 1942,

עפר הארץ 1948,

"ראשיתה של אהבת ארץ ישראל נתעוררה בו בבית אביו, היהודי הנכבד והעשיר, סניור בכור די-ביטי. אל ביתו של זה סרו כל השליחים מארץ הקודש שהלכו לגולה כדי לקבוץ "על יד" למען בחורי הישיבות ותלמידי החכמים לכל תפסק תורה מפיהם..."

תיאוריו של עזרא המנחם על הקשיים העצומים להפרד מארצם, מולדתם ובית אביהם של העולים לארץ, ממחישים את עוצמת הרגשות וחיבוטי הנפש שליוו את העליה. אני מעריך שגם עליתם של סבתי ואחיה היו מלווים בקשיים מרובים הן בגלל המקום ממנו באו והן בגלל הדלות והעזובה ששררו אז בארץ.

רק בשנת 1936, עלה אביה, אהרון יעקב אלבוחר, עם אשתו השניה ושניים מילדיו הצעירים ארצה. הקדימו בארבע שנים, אברהם, אחד מילדיו הגדולים יותר שאף דאג לאישור עליה – "סרטיפיקט" להוריו ואחיו. המשפחה התגוררה ברובה באזור פתח תקוה, כפר אברהם, או "מלאבאס" כפי שכונה אז המקום. לפרנסתו עסק בעיסוקים שונים והאחרון שבהם היה גידול צאן והכנת גבינות, יוגורט ושאר מוצרי חלב-צאן. הם התגוררו במקום עד לפטירתם ומקום מנוחתם הוא בבית העלמין סגולה. (חלקה ד' שורה נ"ט מקום 11).

הפספורט של אהרון יעקב אלבוחר יחד עם אשתו לאה ובתם לבנה.

בצל ימים 1954 ,
 סיפורי העיר העתיקה 1968 ,
 אנתולוגיה שלי 1969 ,
 אשמורות 1977 ,
 סיפורים מירושלים 1981 ,
 מסיפורי נער ירושלמי 1988 ,

רישום הנישואין של סבי וסבתי בפנקס ועד העדה הספרדית בירושלים.

13	1000 ל"ט	ויקטוריה בת אב"ד סב"ד סב"ד	משה א' מונטעג' משה
15	225 89555	חנה " יוסף ב"ד סב"ד	צביה א' ליון ז'קלנד
"	255 55555	פולע " יחזקאל שוקל גלמה	יחזקאל חיים א' דוד לבדעם גלום
21	20 " מגולן	רחל " חיים ב"ד	איטור דוד א' יוסף ז'קלנד
22	105 55555	לכא מולק " צביה וחזקאל	יחזקאל חיים א' יוסף ח' סב"ד
"	314 55555	חנה " שוקל סב"ד	יחזקאל א' לבדעם משה
26	408555	מחל " דוד זושא גוולד	גלום א' אב"ד זושא גוולד
"	1085555	רחל בת אב"ד " רפ"ס משה דוד יוסף	יחזקאל מרדכי א' חיים דמ"ס משה
"	150 ל"ט	חנה אב"ד " יוסף דוד	יוסף א' משה סב"ד סב"ד
4	55555	לכא " צביה ז'קלנד	צביה א' ז' ליון סב"ד
6	105	מחל " יוסף ב"ד סב"ד	משה א' חיים סב"ד
"	205	דב"ד " רחמים א' צביה משה	צביה א' רחמים משה
"	318555	מלכה סב"ד " צביה משה	א' ליון יחזקאל א' לבדעם לוי
13	150 ל"ט	צביה " משה מוסקל סב"ד	אב"ד א' משה לבדעם גוולד
"	167555	מחל סב"ד " דוד סב"ד	צביה א' חיים משה א' משה משה
15	585555	צביה " רחמים אב"ד משה	חיים א' חיים א' ליון דוד
"	425555	רחל " ליון סב"ד	משה א' לבדעם משה סב"ד
17	205555	משה סב"ד " משה יוסף ז'קלנד	א' ליון א' משה יוסף ז'קלנד
18	50 ל"ט	צביה משה סב"ד " דוד סב"ד	צביה א' משה סב"ד
26	15	סב"ד " לבדעם משה	משה א' יוסף
27	155	צביה " לבדעם משה	משה א' יוסף סב"ד
5	100	רחל " יוסף דוד	משה א' ליון סב"ד
"	480555	צביה " יוסף ז'קלנד	יוסף א' משה ז'קלנד
9	155 ל"ט	צביה סב"ד " יוסף סב"ד	יחזקאל א' לבדעם יוסף ז'קלנד
11	438555	צביה אב"ד " יוסף משה סב"ד	יוסף א' חיים א' לבדעם
12	375555	צביה אב"ד " יוסף סב"ד	יוסף א' ליון חיים א' לבדעם
15	10 ל"ט	צביה אב"ד " משה סב"ד	חיים א' דוד משה
18	150	מחל סב"ד " דוד זושא גוולד	ליון א' חיים משה
30	200	מחל " אהרן משה סב"ד	חיים א' צביה משה
1	335555	עלי " משה סב"ד סב"ד	יוסף א' משה סב"ד
3	105 ל"ט	צביה " ליון יוסף סב"ד	משה א' יוסף סב"ד
"	50 ל"ט	צביה " יוסף סב"ד	משה א' יוסף סב"ד
5	248555	צביה אב"ד " יוסף סב"ד	יחזקאל א' יוסף סב"ד
"	50 ל"ט	משה " משה סב"ד	משה א' דוד סב"ד
9	202555	צביה אב"ד " יוסף סב"ד	יוסף א' דוד סב"ד
12	300 ל"ט	צביה אב"ד " חיים לוי	יוסף א' יוסף סב"ד

12 שבט תרפ"ב יאודה ליון א' חיים ביבאס אסתר"ה " אהרן אלבוכיר 37555 גר'

יעקב, דודו של אבי, היה מראשוני המתגיסים להגנה על הישוב ובמאורעות תרפ"ט נרצח בשכונת רוממה בירושלים. הוא הותיר אחריו אשה ובן יחיד, מאיר אלבוחר. שמו וקיצור תולדותיו (עם הרבה אי דיוקים..) מופיעים באתר ההנצחה של חללי צה"ל. שם נכתב:

יעקב אלבוחר

נולד בשנת תרנ"ט (1899) בעיר מונסטיר שבבסרביה למשפחה יהודית-ספרדית מיוחסת. הוריו הקפידו לחנכו על ברכי המסורת, ושמרו לכל יתערב בסביבת הנוכרים. כשגדל היה נודד בין הכפרים לרגל עסקיו ועד מהרה בגר ונתחשל. סכנות רבות ארבו לו בדרכים, אך הוא שמר על קור-רוח ונהג באומץ-לב. בכל אשר הלך הצטיין בנקיון כפיו ובדבקותו במסורת היהודית. בשנת 1921 עלה עם אשתו לארץ ישראל כדי להשתלב בעבודת האדמה. יעקב התקשה מאוד לפרנס את משפחתו, וזמן רב סבל בדומיה בלי לשתף איש בלבטיו. כעבור זמן השתקע עם משפחתו בירושלים והיה מוכר דגים לפרנסתו. עד מהרה הפך לדמות מוכרת במקום והיה משיח עם כל יידידיו על החיים הארץ ועל המתרחש בה. לפי מראהו החיצוני היה כאחד העם, אך למעשה היה אדם מעמיק, שעקב בעירנות ובסקרנות אחר הנעשה בארץ, והבין את הקשיים ואת הבעיות המטרידים את העם. בימי המאורעות היה יעקב מראשוני המתנדבים להגנה, וחירף את נפשו בהגינו על המקומות המסוכנים ביותר בירושלים. ביום י"ז באב תרפ"ט (23.8.1929) נרצח על-ידי ערבים בשכונת רוממה. הניח אחריו אישה וילדים. רשימה על דמותו ראתה אור בספר "יזכור תרפ"ט".

התמונה מהאתר:
<http://www.gal-ed.co.il/jerusalem-lezichram/>

בשנת תשס"ח עם פרסום ארכיון צילומיו של הצלם גרשון גרא, התפרסמו תמונותיו של יעקב הי"ד לאחר הרצח, יחד עם תמונות רבים מנרצחי פרעות תרפ"ט, באתר האינטרנט של הישוב היהודי בחברון. <http://www.hebron.org.il/history/192> בנו, מאיר, קרא לבנו הבכור יעקב כשם אביו.

את תמונת הפספורט של אהרון אלבוחר, אשתו השניה לאה וביתם לבנה שלחה אלי אביבה נבון. ניתן לזהות היטב את פני האנשים וכן את החתימה: אהרון יעקב אלבוחר בכתב רהוט ספרדי – "חצי קולמוס". בספרו של שלמה אלבוחר (שלא ידוע לי על קשר משפחתי איתו) "קהילת מונסטיר" מצוינת העובדה ששמו של כל יהודי במונסטיר כלל שני שמות: שמו ושם אביו. ניתן לראות זאת גם כאן, באשר יעקב היה אביו של אהרון.

מנהג זה שאדם נקרא בשני שמות שהשני מהם הוא שם אביו, יסודו עוד בגלות ספרד. בספרו של פרופ' זאב הארוי (בהוצאת מרכז זלמן שז"ר לתולדות ישראל 2010) ר' חסדאי קרשקש (ספר זה הוא מן הסדרה "גדולי הרוח והיצירה בעם היהודי" בהוצאה הנ"ל) מצוינת עובדה זו כנוהג המקובל בקטלוניה. (עמ' 15): "אביו של חסדאי קרשקש כונה אפוא "קרשקש חסדאי" וסבו כונה כמותו "חסדאי קרשקש". כידוע חי ר' חסדאי קרשקש במחצית השניה של המאה ה-14 כך שמנהג זה אכן עתיק מאוד.

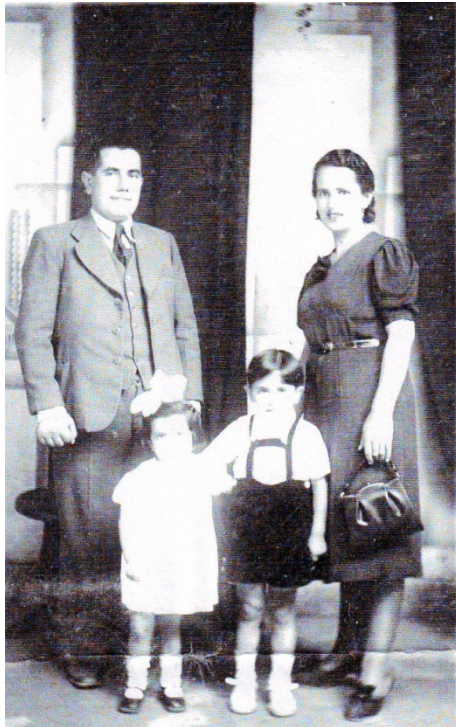

רשימת התורמים מיסדי בית הכנסת סבא רבא הוא אהרון יעקב אלבוחר

אבן הזכרון לקהילת מונסטיר שהושמדה ע"י הנאצים יש"ו

בבית הכנסת "יגל יעקב" לעולי מונסטיר, שנוסד עוד ב-1888 בעיר העתיקה בירושלים ועם התרחבות הישוב מחוץ לחומות נבנה בתרצ"ב 1932 ברחוב אלפנדרי שבשכונת מקור ברוך, נקבעה אבן זכרון ליהודי מונסטיר שנרצחו בשואה. אחד מהתורמים לבניית בית הכנסת "יגל יעקב" בעיר החדשה היה אהרון יעקב אלבוחר שתתם 10 לירות ארץ-ישראליות למטר זה. שמו הונצח על אבן זכרון שנקבעה בקיר בית הכנסת.

שניים מדודיו למחצה של אבי, אח ואחות מן האב של סבתי, נותרו להתגורר במונסטיר. שם התחתנו ואף ילדו שני ילדים כל אחד. מלחמת העולם השנייה ומראותיה השיגו אותם שם, וכרוב יהודי מונסטיר נשלחו ע"י הנאצים לטרבלינקה ונרצחו על נשיהם וטפם.

ליאון אלבוחר אשתו שרה (לכית ישראל) וילדיהם אהרון ושמחה / סונצ'ו

שמו של אחי סבתי, ליאון (בן אהרון בן יעקב) אלבוחר, (נולד ב-1908) שם אשתו שרה (בת סלומון ישראל) (נולדה ב-1911) וילדיהם אהרון (נולד ב-1936) ולאה (נולדה ב-1937), מופיעים ברשימה שערכו הבולגרים, והכוללת את שמות היהודים שגורשו ממונסטיר, שנת לידתם, שם אביהם ועיסוקם. הבת שמחה מופיעה בשמה הנוכרי סונצ'ו ואילו עיסוקו של האח מתואר כ"קאופמן" דהיינו סוחר. כתובת מגוריהם בעיר ביטולה היתה 4. Deberska.

אחותו, שרה (נולדה ב-1913), עלתה לארץ ושבה למונסטיר. בעלה, אלעזר (1912) בן יוסף (1878) ודונה (1880) אישך, שיתכן והיה אז רק ארוסה, לא קבל "סרטיפיקט" ולא יכול היה להכנס לארץ. שרה שבה למונסטיר על מנת להנשא, והם וילדיהם דונה (1937) ויוסף (1940) נרצחו גם הם בטרבלינקה. כתובת מגוריהם במונסטיר, על פי רשומם של הבולגרים, היתה 81 Oberst Drangoff. מקצועו של אלעזר היה Handelsgehilfe.

הבולגרים, שכרתו ברית עם גרמניה הנאצית, למדו מדרכי הגרמנים, ובטרם שלחו את יהודי מקדוניה אל מותם, פקדו עליהם להצטלם ולמסור את תצלומיהם לשלטונות הבולגריים. במרשתת ניתן למצוא את אוסף התצלומים הזה. כתובת האתר:

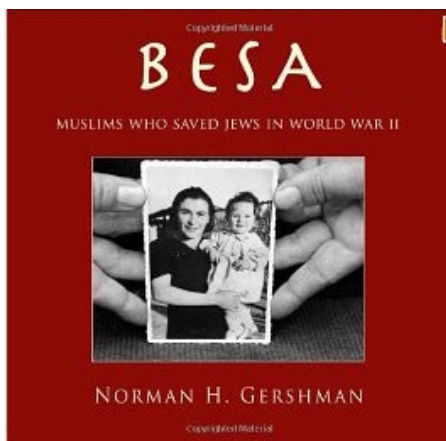
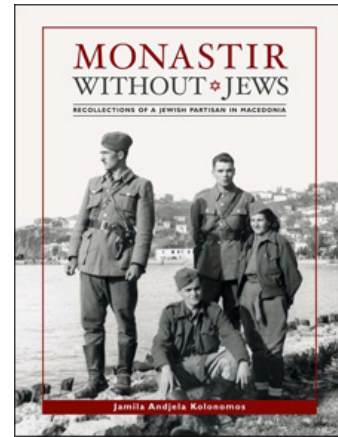
<http://www.ushmm.org/wlc/en/article.php?ModuleId=10006802>

ניסיתי למצוא את תמונות בני המשפחה שניספו בשואה, אך אין לי מושג כיצד לבחור את התמונה הנכונה מתוך רבות שהשם אלבוחר מופיעה תחתיהן.

תמונות אלה שימשו כבסיס למיצג הכניסה במוזיאון להנצחת השואה הממוקם בסקופיה. ספרים אחדים נכתבו על הקהילה וחורבנה. למשל: בספרו של אלכסנדר מטקובסקי

"חורבן יהדות מקדוניה ב-1943" Matkovski, Aleksandar. "The Destruction of Macedonian Jewry in 1943." Yad Vashem Studies 3 (1959): 203-58.]

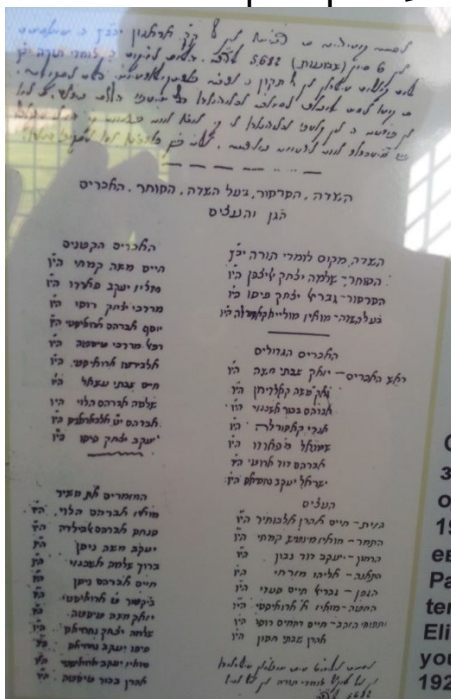
מסופר שיהודי סקופיה ביטולה ושטיף נעקרו ממקומם בד' באדר ב' תש"ג 11 במרץ 1943. 7400 היהודים נדחו למחסני הטבק "מונופול" בסקופיה שהפכו להיות מחנה מעבר. היהודים הוחזקו שם בתת תנאים בין עשרה לשמונה עשר יום והובלו ברכבת בשלושה טרנספורטים להשמדה במחנה טרבלינקה. מימין, ספרה של ג'מילה אנג'לה קולונומוס שהיתה חברה במחתרת היוגוסלבית. היא לחמה בנאצים כפרטיזנית עם יהודים נוספים וספר זה הוא זיכרונותיה וסיפור חלקם של היהודים במלחמה בנאצים ביוגוסלביה.

בהקשר זה כדאי לציין את ספרו של נורמן גרשמן על מוסלמים שהצילו יהודים במלחמת העולם השנייה. בעמוד 86 בספר מסופר על יצחק ובלה ביבאס ובתם רחל שניצלו כאשר הוחבאו ע"י משפחת בוריצי' המוסלמית מאלבניה. הקישור הבא הוא ראיון מצולם עם המחבר.

<http://www.youtube.com/watch?v=y61RAP4joWU>

בתשרי תשע"ז השתתפנו רבקה רעייתי ואני בסיור / מסע זכרון למקדוניה.

כמובן שהגענו גם ל"בית החיים" של העיר ביטולה היא מונסטיר. בחדר השמאלי הצמוד לשער הכניסה יש כרזה המתארת עמוד אחד מכתב היד של הצגה שנערכה בשנת 1922 ע"י ילדי בית הספר. ההצגה נכתבה ע"י יצחק אליקפן (?) ואחד המשתתפים בה, זה שגילם את עץ הזית, הוא לא אחר מחיים אהרון אלבוחר, אחיה למחצה של סבתי. "בית החיים" הזה עובר תהליך של שיקום והוא עתיד להיות חלק מפארק זכרון ליהדות מקדוניה שנכחדה בשואה. חלק משיקום "בית החיים" הוא חשיפת המצבות שכוּסו במשך השנים בעפר ובצמחיה.

אבן מקיר תזעק
 וי להאי שופרא דבלי
 בארעא היא האשרה
 שאמר הכתוב אשה
 יראת ה' היא תתהלל
 שהיה רודפת לעשות
 צדקה וחסד (רב)ים
 ברשות בעלה ב(יתה) פתוח
 לרווחה והיה מיתתה בליל
 יום שב"ק ביום שמונה לירח
 חשון מרת איסטרילייא
בת סול אשת יעקב אהרון
אלבוהיר בת החכם השלם
חיים ריפאל איסקאליין הי"ו שנת
 חמשת אלפים ושש מאות וחמשים
 ושלושה לבריאת עולם
 5653
 ת נ צ ב ה

המצבה היא משנת 1892, והטעויות בכיתוב נובעות או מכך שהחוקק באבן היה גוי שלא ידע עברית, או מכך שהעברית לא היתה שגורה בפי בני הקהילה. הסיבות לנכונות הזיהוי הן אלה:

1. שם הבעל הוא יעקב אהרון אלבוהיר ושמו של סבא רבא שלי הוא אהרון יעקב אלבוהיר, כלומר בנו, וממילא בנה.
 2. שם סבתי היה איסטרילייה. אביה קרא לה כך ע"ש אמו - סבתה.
 3. מבחינת התאריך, זה מתאים. אמו של סבא רבא שלי נפטרה בשנת 1892. היא נפטרה צעירה עוד בחיי אביה, שכן, על מצבתה מוזכר שמו בתוספת המילים הי"ו, וכפי שנראה להלן, גם בחיי אמה. סבא רבא שלי היה כבן 20 כשאמו נפטרה. כשלוש שנים לאחר מכן, בהיותו כבן 23 נשא לאשה את שרה (שאגב, כאמור, גם היא נפטרה צעירה). בשנת 1899 נולד בנם הבכור יעקב שנקרא, כמובן, על שם סבו. כשנתיים לאחר מכן, נולדה סבתי ונקראה על שם סבתה.
- אם הזיהוי נכון, סבא רבא של סבתי איסטרילייא היה רב חשוב ככתוב על המצבה החכם השלם חיים ריפאל איסקאליין.
- בין המצבות מ"בית החיים" של ביטולה נמצאת המצבה של אשתו של החכם השלם חיים ריפאל איסקאליין. המצבה היא משנת 1904, ושם אשתו, הסבתא רבא של סבתי, היה שול בת פאלומבה. תאריך פטירתה היה כ"ד בניסן ה'תרס"ד.

תמונה משפחתית של הורי ביום חתונתם.

עומדים מימין לשמאל: אסתר פז (מזרחי), ?, ?, חמדה בת ברוך, דוד ברוך ביבאס, אשתו אסטריה,
 ?, ?, אחות אימי אסתר, ובעלה דוד יוסף נגרי.
יושבים מימין לשמאל: דודה ג'וליה, בעלה: דוד אברהם מזרחי, סבתי: אסטריה, אבי: יוסף, אמי: מזל,
 סבתי: רחל, סבי: אליהו כהן אלקיקי.
בשורה התחתונה: בלה בן-נון (מזרחי), יהודית ששון (מזרחי), לאה לוי (ביבס), שושנה ירדני (מזרחי),
 רבקה בת ברוך ביבס, דודתי: עשירה ביבס (תם).
 והתינוק היושב מקדימה: ניסים בן נון. (מזרחי = צאצא של אברהם וג'וליה).

באחד מחיפושי באתר הספריה הלאומית העוסק בעתונות ההיסטורית של ארץ ישראל, מצאתי בעיתון "דואר היום" מתאריך כ"ט בשבט תרפ"ד, 4 בפברואר 1924 את הידיעה שזה צילומה:

מוזכר בה דודו של אבי, ברוך חיים ביבאס, שהיה העד השני במשפט המתואר בכתבה. גם כאן בולטת העובדה ששמו מורכב משמו-ברוך, ושם אביו - חיים.

שים לב שבכותרת העיתון, בשורת התאריך, מופיע הכיתוב: "ז' להצהרת בלפור".

משפט היהודים הנאשמים ברצח

היום בשעה חשע לפה"צ החל להתברר בבית המשפט המחוזי בירושלם משפטם של היהודים הנאשמים ברצח שמשון פרנס וצפיר עת ברוד רסה.

השופטים: ה' טופלנד, יוד' ה' מנייה, ועד שופט ערבי. במקום החובע הכללי מופיע החוקר של המשטרה ה' האשם. כחאהאסירים נמצאים: בנימין ורה, הנאשם ברצח עקרי והיום אספקה הנאשם בחור מסייע לרצח, שניהם עלוים הרשים טאיוסיר, שאינם מבינים אלא ספרדית ונורקית, מתרגם מיהודי לתורקית כשמש בניחם ובין השופטים. שום צורדידיו לא הופיע מצד הנאשמים להגן עליהם, והם חסרי כח זה מצד מצבם התרבותי, והן מסתר חבנתם את הספוח הרשמיית — להגן על עצמם.

ביהדמשפט סלא קהל יהודי ולא-יהודי כיהודי רבים המכירים סו היהודים הספרדים, ומשפחות בעלי-החבר וקרובי השנים.

אחרי שחקריאו את כתב ההאשמה נש' מצום דברי השנים.

הער הראשון: ברוד רסה אומר:

ביום המעשה הייתי יחד עם שמשון פרנס בביתו ולעת ערב קרוב לשעה הששית יצאנו יחד להוביל את חברנו נחמייאס אל ביתו. בהגיענו לחתוב המיראן הפרמתי את פרנס ברדנו והובלתו את נחמייאס עמי, פתאום שמעתי מאחורי אח קולו של פרנס קורא: רסה, מכים אחי! עזבתי את נחמייאס במקום שעמדנו וזרחתי לעד שכא מסנו חקול. עם ראיתי אח שני הנאשמים האלה סכים את שמשון-פרנס. כשכאתי להפריד בניחם קרא אלי בנימין: "הכנת לעד רחוק?" ומיד דקר אחי כסבין בצדי הש' כאלו. מכה הסכה "המבלגלתי, וכל זאת סדרתי לעוב אל בית פרנס בכדי לשלח אנשים לעזרתה. ומייסם הובילוני לבית-החוליה עובו שכבתי כארבעה ימים ועוד עשרה ימים שכבתי בבית עד שנהאס מצעי.

הער השני: ברוד היים כיבאס, צפיר ככו עשורים שנה אומר:

מקים עברתי הוא מסעל לבית שכנו עובדים שני הנאשמים. ביום המעשה לשנוח ערב, ראיתי אח שניהם באים במרצת אל החצר שאנו עובדים בת שוכתי את היים שואל את בנימין: "ההסלכת את הסכין סידך?" ובנימין ענה: "כו. אל תראנ כבר זרקתי. לאחר זמן סת יצא בנימין סו החצר והיים נישאר שם, או באו לשם משה המצ ועוד אחד ותמשו את היים. הם רדשו מסנו להניד מי רצח את פרנס? בהתחילי לספר להם הופיע השוכר נני-הוא עוב את היים וחוביל את אלה שכא לתפרט אותה. אח משה המצ ואת חשני אל המיטורה.

ענתו עשיתי לילך קמין
 דת שני עם עבתי דרמיי.
 (לשפדתי למשה)

מחבר: ד' רמיר, חשילי (בג'ת).
 דת שני עם עבתי דרמיי.
 (לשפדתי למשה)

מחבר: ד' רמיר, חשילי (בג'ת).
 דת שני עם עבתי דרמיי.
 (לשפדתי למשה)

עתון יומי מדיני, ספרותי ומסחרי (DOAR HAYOM)

התאריך: כ"ט בשבט תרפ"ד

מחבר: ד' רמיר, חשילי (בג'ת).
 דת שני עם עבתי דרמיי.
 (לשפדתי למשה)

היום: כ"ט בשבט תרפ"ד

למרות הדת המבישים עי אמירה המשבר בממשלה הונית עדינו נמשך נגוח ה' פאנארה כמרשו הערשתי

היום: כ"ט בשבט תרפ"ד

אחד הפריטים שהיו בביתנו, והגיעו מסבתי אסתר, היו ה"יאמבולס". היו אלה שמיכות עבות עשויות צמר כבשים בצבע אדום / כתום. מן הצד האחד בלטו החוטים העבים כעלי דשא ארוך הבולטים מעל לקרקע. ואכן, אימי הפכה את השמיכות האלה לשטיחים. בחורף נהנינו מאוד לשבת ולשחק על השטיחים האלה ולהנות מחומם. אני משער שהם קבלו את שמם מן העיר יאמבול שבבולגריה, שיתכן והיתה מרכז לתעשית צמר כבשים.

פעמים רבות היינו "קופצים", אבי ואני, לביקור של שבת אחר הצהריים גם אצל "דוד ברוך" (ההטעמה, כמובן, מלרע) ו"דודה אסתר" (כאן ההטעמה על ה-"ר" עד כדי העלמות ה-"א") אשתו. דוד זה, אחי סבי, היה אז מבוגר וחולה סכרת ואיבד עקב מחלתו את הראיה. למרות זאת לא איבד את חדות החיים והיה מחייך תמיד ושמח בחלקו. הביקורים היו קצרים בדרך כלל, אך אני זוכר היטב את התקרובת אותה היתה מגישה לנו הדודה אסתר. בימות הקיץ היתה זו כוס לימונדה קרה ולאחריה צלחת ועליה רבעי מלפפון קר במלח. מלפפון קר בימות הקיץ היה בעל תועלת כפולה. את הקליפות הקרות היו מצמידים – מדביקים למצח המזיע וכך מפיגים מעט את החום. ואילו המלפפון הקר עצמו היה מפיג את החום הפנימי.

מלפפון בימים ההם היה, כשאר הירקות והפירות, עונתי בלבד. כמה שמחנו כשסוף סוף הגיע הקיץ ואיתו המלפפונים הראשונים. היום, בעידן "מלפפון החממה", נעלמה שמחת ההתחדשות ואיתה גם הזכות לברך "שהחיינו" על המלפפונים. כשבקרנו לאחרונה באירופה ראינו שבמשך כל השנה ניתן לקנות את מגוון כל הירקות והפירות. אלה מיובאים לאירופה מקצה העולם ועד קצהו. שם, אין שום שמחת התחדשות או שינוי כלל ועיקר, ואני חושש שגם בארצנו אנו צועדים באותה דרך. כמה יתרון יש לאור דווקא מן החושך.

דוד אברם (אברהם במבטא הספרדי המלרעי המקובל) ודודה ג'וליה היו מטרת ביקורנו לעיתים רחוקות עוד יותר. דודה ג'וליה, אחות סבי יהודה ליאון, ובעלה אברהם החייט, היו לאבי משפחה אומנת בילדותו המיותמת. פעמים אחדות, שנים רבות לאחר מכן, כשאבי התארח אצלנו בשבת ושרנו את "צור משלו אכלנו" היה אבי נזכר ומזכיר את דוד אברהם ואת פיוטי השבת שהיה שר כשהתארח אצלם בילדותו.

ילדיהם שינו את שם משפחתם ממזרחי לירדני. בנם, חיים, היה צלם ובעל צלמניה "גליה" (על שם אימו ג'וליה) שמיקומה היה ברחוב הלני המלכה בירושלים. הוא היה הצלם שצילם בחתונתנו, וברר המצוה של בנו יוסף.

בספרו של יעקב יהושע "ילדות בירושלים הישנה" חלק רביעי (בהוצאת ראובן מס) בפרק המספר על שכונת אבן ישראל כותב המחבר: (עמ' 69)

"בנו אברהם החייט היה ההיפך ממנו. בעל בשר גבה קומה חברוני טיפוסי, הינו מהיר חימה וקפדן.

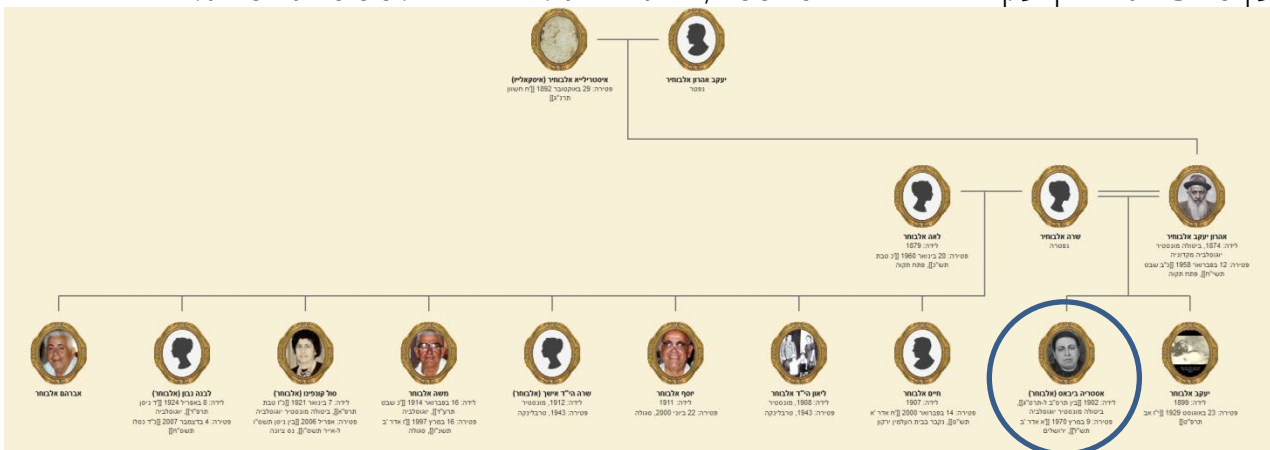
בית המלאכה שלו נמצא בשכונה גופה וחלונותיו השקיפו על אחת החצרות. ספרו עליו כי הוא מקיים

יחסים טובים ביותר עם נכבדים ערביים, תופר להם את חליפותיהם ומבקר בבתיהם."

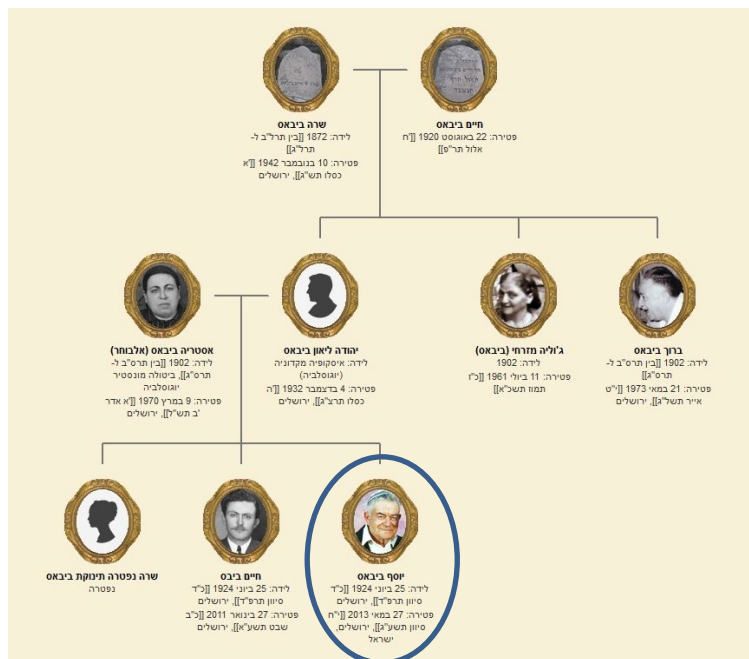
אכן מדובר בדודו של אבי, שהיה חברוני במקורו. לאחר שקראתי את ספרו זה של יעקב יהושע ושיערתי שתאור זה מתאים לדוד אבי, שאילתיו היכן נולד דודו. תשובתו, ללא

היסוס, היתה: "חברון. הוא היה ח'אלילי".

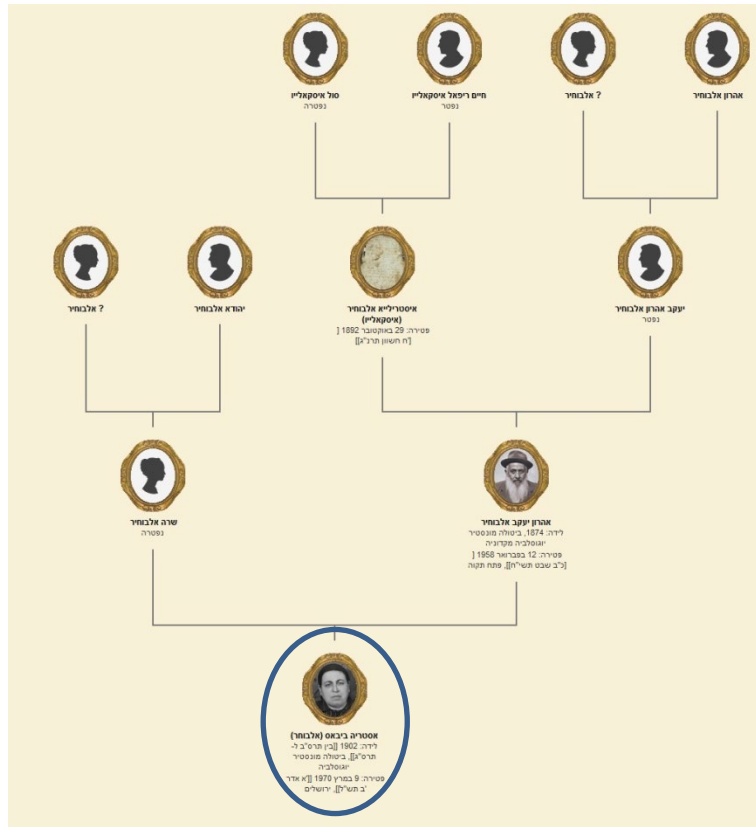
עץ משפחת אהרון יעקב אלבוחר יליד מונסטרי, ושתי נשותיו: שרה ולאה. מסומנת - סבתו.

עץ משפחת סבי: ליאון יהודה ביבאס יליד איסקופיה. מסומן – אבי.

עץ משפחה סבתי אסטריה ביבאס לבית אלבוחר

סבתי אסתר עם אבי ואחיו התאום חיים.

